

KERTINĖ
PARAŠTĖRašytojai prabyla apie ekologinę
ir kultūrinę katastrofą

Klausydami Donelaičio, pavasario saulėlė vėl atkurdama budina pasaulį. Lietuvoje, klausydami savo sąžinės balso, vis garsiau ir atviriau prabyla rašytojai. Kovo mėnesį įvykusiame Rašytojų sąjungos atvirame susirinkime Vytautas Petkevičius, Alfonsas Maldonis, Sigitas Geda ir kiti dramatiškai atvaizdavo šurpų Lietuvos gamtos naikinimą ir žmonių nuodijimą. Dar iškalbesnė susirinkimo rezoliucija, aistringai pasmerkianti gamtą žudystę, kritikuojanti Maskvos ūkinę politiką, reikalaujanti nusikaltėlių biurokratų pašalinimo ir šaukianti visą kūrybinę inteligentiją į kovą už gimtosios žemės išsaugojimą (*Literatūra ir menas*, 1988.III.12).

Beveik tuo pačiu metu Maskvos forume pirmą sykį buvo taip atvirai pasisakyta apie Lietuvos kultūros žaidas. SSRS rašytojų sąjungos valdybos plenumo apie „Nacionalinius santykius ir literatūrą“ daug ką atskleidė lietuvių sąjungos pirmasis sekretorius Petras Braženas (*Literatūra ir menas*, 1988.III.19). Mandagus tebuvo jo kalbos tonas; gyvybinės lietuvių kultūros problemos turėjo kalboje tiesiai žvilgtelėti Maskvai į akis: būtinybė suteikti valstybinį statusą gimtajai kalbai; tautos teisė į istoriją, „kaip į orą, vandenį ir duoną“; dvikalbystės, mišrių mokyklų bei darželių pavojai; nuoseklus Lietuvos istorijos kurso stoka. (Pačiam kalbėtojų ir ne vienam jo klausytojų, be abejo, dingtelėjo, kad už panašių problemų kėlimą daugelis lietuvių patriotų, savilaidininkų ilgus metus kentėjo ir tebekentia Gulage.)

Po ilgos, visiškos ar pusinės, tylos lietuvių rašytojai pradeda vaidinti vaidmenį, kurį literatai tradiciškai vaidina Rytų-Vidurio Europoje. Jų balsas jungiasi su latvių ir estų rašytojų balsu. Panašiai šiandien kalba armėnai, ukrainiečiai, gudai. Vis drąsiau balsus kelia lenkai, vengrai ir čekai. Tokia rašytojų akcija absoliučiai nesiderina su totalitarine santvarka ir todėl partijos vadovai blaškosi tarp komplimentų ir perspėjimų, kaltinimų „nihilizmu“ ir pastangų sukontroliuoti įsisiūbavusius rašytojus.

Kodėl rašytojai Sovietų Sąjungoje pagaliam sugebėjo prabilti? Ar Gorbačiovo reformos

paskatino jo tiesos meilę ir dorovinis impulsas? Pagrindinis veiksnys buvo desperatiška Sovietų Sąjungos ūkio padėtis. Ją išgelbėti prireikė toli siekiantis reformų, o jos neįmanomos be kūrybinės inteligentijos paramos. Todėl atsilo „glasnost“, leistas laisvesnis žodis. Tačiau tas žodis, išleistas iš narvelio, nori skristi vis toliau, vis aukščiau. Ar valdžia pavyks nubrėžti laisvo žodžio ribas?

Pasisakę už savo gamtos ir kultūros išsaugojimą, rašytojai turės anksčiau ar vėliau prabilti apie esmines ekologinės katastrofos priežastis, kaip jie jau prabilo Lenkijoje, Vengrijoje ar Čekoslovakijoje. Lietuvių rašytojams šiandien protestuojant prieš nuodindų, gigantomaniškų gamyklų telkimą trapijoje Lietuvos gamtoje, maskvinis Valstybinio plano komitetas žada toliau koncentruoti ir plėsti chemijos pramonę Lietuvoje. Savo rezoliucijoje rašytojai pavadino tokią gamybą dėl gamybos „nusikaltimu“ ir, cituodami Jungtinių Tautų rezoliucijas, „kolonijinio ūkininkavimo būdą“. Žodis „kolonijinis“ labai tiksliai nusako Lietuvos padėtį. Nors partijos ir valdžios atstovai pastaruoju metu daug kalba apie Lietuvos „suverenumą“, ekologinė katastrofa Lietuvoje patvirtina, kad Lietuva tebėra kolonija. Net ir šviesesniųjų partiečių bejėgiškumas jos akivaizdžiai vaizdžiai rodo, kad Lietuva daugeliu atžvilgių tebėra kolonija. Suvereni lietuvių tauta ir jos elitas niekad nebūtų leidę taip naikinti savo gamtos.

Tas pats žodis — „kolonijinis“ — geriausiai aptaria ir literatūros, istorijos, kultūros padėtį. Braženas savo kalboje patvirtino, kad iki šiol rašytojai buvo bejėgiai, ne tik nesugebėję sustabdyti savo kalbų ir kultūrų naikinimo, bet ir apie jį prasiartinti. Smurtas ir baimė totalitarinėje santvarkoje — galingi ginklai. Britai ir prancūzai savo imperijose niekad nebandė, ir nebūtų sugebėję, taip nutildyti indų ar alžyriečių rašytojų.

Maskvos plenumo apie nacionalinius santykius ir literatūros akis režė kontrastas tarp atviro padėties aptarimo ir įprastinių tiradų kartojimo — tu tiradų, po kurių priedanga buvo naikinamos kultūros. Tokie terminai kaip „nacionalizmas“,

Žydų — lietuvių santykių klausimu

Prisiminimai iš pasikalbėjimų
su Lietuvos žydais Izraelyje

JONAS PABEDINSKAS

Vienos kelionės į Viduriniuosius rytus metu, 1987 metų rugsejo gale, turėjau reikalą Izraelyje ir ten buvau keletą dienų. Iš anksto susitaręs, pasimačiau su keliais Lietuvos žydais, kurie tenai gyvena. Neatstovavau jokiai lietuvių išeivių organizacijai ir tik kaip privatus asmuo norėjau iš buvusių lietuvių kaimynų išgirsti jų nuomones keliais klausimais. Kad kalbos nenustestų, iš anksto pasirašiau žydų lietuvių santykių labai trumpą apžvalgą, reprezentuojančią, aišku, tik mano paties santykių supratimą, kurią savo pokalbininkams išdėsciau. Patyriau jų reakciją ir iškliausiau jų komentarus, kuriuos čia atskirai pateiksiu, juos apibendrindamas. Tad ir šį savo pranešimą* suskirstysiu į tris dalis: 1) mano išdėstytos pažūros į žydų-lietuvių santykius, 2) mano pokalbininkų — Lietuvos žydų nuomonės tuo klausimu ir 3) baigminės mano pastabos apie žydų-lietuvių santykių perspektyvą.

1. Žydų-lietuvių santykiai
mano žvilgsniu

Vienas svarbiausių faktorių lietuvių-žydų santykiuose yra tai, kad tos dvi tautos gyvena keleta šimtmečių kartu, bet, išskyrus

*Šis pranešimas buvo skaitytas ir diskutuotas septyntojo „Atėties“ akademinio savaitgalio programoje 1987 m. spalio mėn. 31 d. Chicagoje.

„internacionalizmas“, „asmenybės kultas“, „stagnacija“, „voliuntarizmas“ nepadedą aiškinti padėtis, o ją gaubia tradicine migla.

Ar ne groteskiška šiandien vadinti imperiją „tautų draugyste“ ar totalitarizmą — „socializmo idėja“? Ko verti SSRS rašytojų sąjungos pirmojo sekretoriaus Karpovo, būdingo imperijos biurokrato, komplimentai lietuvių autoriams už jų „išikimybę socialistinės visuomenės idealams“? Kokia gi... ironija pavelkia Petro Braženo tvirtinimas, kad SSRS „tautų sandrauga“ iki šiol istorijoje neturėjo pavyzdžio. Ir kaip liūdnai skamba jo užtikrinimas, kad „marksistinė-lenininė metodologija laidos „stilistinių“ būsimos (daugiataučio) pastato vieningumą“ — reikalaujamas erdvės lietuvių kultūrai, jis drauge užtikrina valdovus, kad toji kultūra pasilieka marksistiniame-lenininame narvelyje. Ar, ieškant kelio į šviesesnę lietuvių kultūrą, galima pasikliauti totalitarinio žargono kelrodžiais?

jp

prekybą, su nedidelėmis išimtimis nedaug turėjo tarpusavyje bendro. Ta žydų mažumos reto tipo autonomija daugelyje jos gyvenimo sričių, ypač kultūrinėje, įgalino žydus Lietuvoje išvystyti tais laikais aukščiausio lygio žydų literatūrą, teatrą, teologines mokyklas, periodinę spaudą ir pan. Ši primestoji, bet iš dalies ir pasirinkta izoliacija, kuri tiek daug pasitarnavo žydų kultūros išsivystymui, buvo taip pat atsakinga už vienos tautos nesupratimą kitos ir neturėjimą viena kitai užtektinai dėmesio. Pavyzdžiui, Nepriklausomos Lietuvos laikais lietuviai nepakankamai atkreipė dėmesio ir neįvertino savo kaimynų žydų pasiektų kultūrinių laimėjimų mūsų krašte.

Paradoksiškai, carinės Rusijos sąlygomis kultūrinėje plotmėje lietuviams, kuriuos valdžia norėjo surusinti, buvo sunkiau negu jų kaimynams žydams, kurie mūsų krašte buvo mažuma. Antra vertus, žydai, gyvendami po visokiomis valdžiomis, mūsų gerų santykių nelaimėi, nepriešmė savo kaimynų lietuvių aspiracijų ir lietuvių tautos siekių. Buvo net taip, kad žydai, pagal savo tuometinę padėtį, pavyzdžiui, kaip karčiamu savininkai, savo pragyvenimui turėjo lietuviams pardavinėti caro vodiką, tuo pačiu metu, kai vyskupas Valančius pradėjo blaivybės ir tautinio atgimimo judėjimą. Nežiūrint to, pats vyskupas Valančius savo paliepiamuose ir įspėjimuose lietuvių parapijoms pasisakė prieš antisemitizmą apraiškas. Užtat pogromų ar, apamai paėmus, žiaurių išsišokimų prieš žydus Lietuvoje nebuvo.

Atgavus nepriklausomybę, kaip ir daugelyje kitų valstybių, pvz., Azijoje po Antrojo pasaulinio karo, lietuviai savo krašte norėjo ieiti į prekybą ir pramonę, kuriose pirmavo žydai. Čia kilo visai panašūs trintys, kokia dabar vyksta tarp kiniečių ir filipiniečių ar indonezų ekonominėje srityje, tik su tuo skirtumu, kad Lietuvoje valdžia neįtartojo tokių kietų metodų, kaip dabar praktikuojama daugelyje kraštų. Kooperatyvinės ir dažnai kolektyvistinės Nepriklausomos Lietuvos valdžios idėjos kenkė paskutiniams Nepriklausomybės metais ne tik žydų, bet ir lietuvių privačiai pramonei ir prekybai.

Užėinant sovietams, su saulele komunistų lietuvių neproporcingai didelis jaunų žydų skaičius demonstratyviai gatvėse, net su gėlėmis, sveikino įgyjuojančią okupacinę kariuomenę. Tai labai

krito į akis visiems lietuviams. Toks kad ir nedidelės mažumos žydų elgesys Lietuvos valstybės pakasynose labai karčiai nutiekė lietuvių ir didžiai mūsų santykių nelaimėi, kad ir neteisčiai, davė visiems žydams blogą vardą, tuo labiau, kad nemažai komunistinės valdžios postų buvo užimti žydų. Lietuviai pasijuto išduoti. Bet kokie mažesni nesupratimai, daugelyje kraštų randamas antisemitizmas, Nepriklausomos Lietuvos ekonominės idėjos neatrodė

Jonas Pabedinskas per „Atėties“ akademinį savaitgalį Chicagoje.
Nuotrauka Jono Kuprio

užtektina provokacija tokiam demonstratyviam džiaugsmui dėl beveik visos lietuvių tautos svajonių sužlugimo. Iš lietuvių pusės žiūrint, tada gal ir įvyko pagrindinis santykių tarp tų tautybų lūžis. Dar blogiau, kad sovietinė valdžia, matyt, nerasdama užtektinai patikimų lietuvių akcijai prieš lietuvių, įtraukė per saugumo tarnybą nemažai Lietuvos žydų į tuos bjaurius jos darbus. Lietuvoje prasidėjo persekiojimo laikai.

1941 metais, vos keliomis dienomis praėjus nuo didžiųjų išvežimų, kilo karas, išsivadavimas iš komunistinės vergijos, samyšis, atsiskaitymai ir žydų ir getus suvaymas. Jei lietuviai būtų žinoję, jog iš getų žydus ves šaudyti, būtų jų daug daugiau išgelbėję, nežiūrint dar šviežios jiems antipatijos. Tuometiniai demagogai nuodijo lietuvių galvojimą prieš žydus, skatindami nesimti jų gelbėti. O ir buvęs paralelus, atsietas tų dviejų tautybių gyvenimas praeityje nesudarė sąlygų artimesnės draugystės, kaip tai buvo, pavyzdžiui, Danijoje ar Olandijoje. Vis tiek gelbėti buvo mėginama, o svarbiausia, turime dokumentų įrodyti, kad dažnai lietuvių visuomenės vadai, statydami save į pavojaus, protestavo okupantų vokiečių valdžiai dėl žydų naikinimo.

Kaip kiekvienoje tautoje, taip ir lietuviuose atsirado sadistų, kurie pasireiškė krašto suirutėje per karą, kada savos valstybės įstatymai ir jos tvarka neveikė pagal tautos valią. Tai baisūs įvykiai. Netikslu gal kalbant apie tuos, davė visiems žydams blogą vardą, tuo labiau, kad nemažai komunistinės valdžios postų buvo užimti žydų. Lietuviai pasijuto išduoti. Bet kokie mažesni nesupratimai, daugelyje kraštų randamas antisemitizmas, Nepriklausomos Lietuvos ekonominės idėjos neatrodė

čiai ar neapykanta tų veiksmų nepateisina.

Buvo kažkur pasakyta, kad palyginti daug lietuvių buvo naciai. Jei prisiminsime, kad tokie demokratiški ir tolerantiški norvegai 1942 metais, visai nepažinę sovietinių žiaurumų, turėjo 40,000 kvailingų nacių, tai lietuvių nacių skaičius buvo juokingai mažas. Lietuviai beveik vieninteliai iš visos Europos neturėjo SS dalinių vien todėl, kad tam buvo sąmoningai pasipriešinta. Tie keli kariškių daliniai, kurie buvo pasiūti už Lietuvos ribų, buvo vokiečių aukštųjų kariškių žinioje ir buvo atskirti nuo pagrindinio tautos kamieno. Pakartotini mobilizacijos mėginimai vokiečiams nepasisekė. Norėta gintis nuo antrosios sovietų okupacijos, bet ne nacių sąlygomis.

Žydai Lietuvoje prarado kone visus savo žmones žudynėse, pavadintose holokostu, o lietuviai palaikydami tūkstančius šeimų — genocido aukų per tą patį karą ir tuojau po jo. Holokosto tragedija skaudai ir vėta ypatingo dėmesio, kadangi per ją buvo žudomi žydai vien tik dėl to, kad jie buvo žydai. Panašiai, kaip žydus kad vežė užkaluose gyvulinuose vagonuose ir krematoriumus jų sunaikinimui, taip ir lietuvių tokiuose pat vagonuose vežė į Sibirą ten juos sunaikinti. Skirtumas tebuvo toks, kad naciai turėjo efektyvią organizaciją ir aukštesnio lygio technologiją, palyginus su sovietų primitiviais metodais susidoroti su nekaltais žmonėmis. Žinoma, dar vienas skirtumas buvo tai, jog tikslas buvo visus žydus eliminuoti, o lietuvių atveju buvo daroma atranka. Užtat, kada užsime name nacius žydams, užverda kraujas, taip kaip ir lietuviams sovietų genocidas lieka žaizda sąžinėje. Lietuviams yra pikta, kad lietuvių genocidas jau nebeminimas ir jo vykdytojai ne tik

nebus traukiami į teismą, bet yra pasidarę mūsų kaltintojais, su dažnai sufabikuotais dokumentais.

Žinoma, būtų buvę geriau, kad žydų žudikų ieškojimas, apkaltinimas ir teisimas būtų įvykęs prieš daug metų — tuojau po karo. Dabar, po 45 metų, liudininkų yra mažai belikę, tie, kurie dar atsiranda, nebeatsimena, dokumentų mažai, taip kad šiandieną apkaltinti darosi sunku. Prieš kelerius metus Amerikos žydų prašomas JAV senatas pravedė įstatymą, įsteigdamas Washingtono OSI agentūrą, kuri turi rasti ir deportuoti žydų žudymuose dalyvavusius. Sovietai tuojau pastebėjo, kad tos geros OSI užduotys gali jiems gerai pasitarnauti, ir pasisiūlė ne tik gerų kandidatų pristatyti, bet ir parodyti jų kaltę. Taip prasidėjo nusikaltėlių medžioklė.

Tarp kelių šimtų pabaltiečių, kuriems yra užvestos ar dar bus užvestos deportacijos bylos, galime spėti, kad gal bus ir tokių, kurie tikrai prisidėjo prie žydų naikinimo. Bet pabaltiečiai dabar yra pasipiktinę, kad OSI tampo po teismus asmenis vien dėl politinio nusistatymo ar dėl to, kad karo metu jie ėjo karines ar administracines pareigas, kurios, OSI tvirtinimu, surištos su nacių kriminaline veikla. Yra siūlančių, kad visiems OSI kaltinamiesiems žmonėms būtų duota galimybė gintis Amerikos kriminaliniuose teismuose, tik ne Sovietų Sąjungoje.

Buvo priekaištų, kodėl lietuviai išeiviai patys nenurodo, kurie iš jų buvo prisidėję prie žydų žudymo. Kalbėkime atvirai, kada žydai įskūs savo tautybės sovietų saugumo kariškius, dalyvavusius lietuvių žudyme, ir jie bus teisiami, tada galima būtų reikauti, jog lietuviai pasistengtų surasti pasislėpusius savo tautiečius. Šito dabar nėra ko reikauti nei iš vieno, nei iš kitų. Lietuviai tačiau visai nesipriešina kaltųjų sugavimui ir jų teismui, tik nori, kad tai būtų daroma ne politiniais sumetimais arba atsižvelgiant visiems pabaltiečiams, o padoriame teisme už kriminalinį nusikaltimą. Amerikos žydų įtaka politiniame to krašto gyvenime yra tokia stipri, kad gaudymo ekspedicijos, nors ir neteisingos legaliniu atžvilgiu, tęsiasi, nes, atrodo, pakankamam skaičiui žydų Amerikoje jos yra priimtinos, kadangi deportuojami asmenys, kurie, jų nuomone, arba turėjo anuo laiku imtis griežtesnių žygių gelbėti žydus, arba priklausė organizacijoms, kurių kai kurie nariai buvo kriminaliniai karo nusikaltėliai.

Peržiūrėję mūsų santykius per šimtmečius, turime gal prisipažinti, kad lietuvių ir žydų tautos turėjo mažai bendrų tikslų praeityje ir dar mažiau dabar. Tam išimtyms būtų tie žydai, kuriems artima lietuvių kalba ir kurie gal norėtų palaikyti ryšius su lietuviška kultūra. Kiti gal iš žingeidumo norėtų pasidalyti mintimis apie praeitį. Bet čia yra problema: vieniems žydams praeitis yra Nepriklausoma Lietuva, kitiems mokslo metai ir integruotas gyvenimas su lietuviais po Antrojo pasaulinio karo, dar kitiems — žiaurūs prisiminimai jų šeimos išžudymo.

Santykiai su išeiviais lietuvių, visokių kartu, būtų vienoje plotmėje, santykiai su lietuvių okupuotoje Lietuvoje būtų kitokioje. Kažin ar begalimi ir ar

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Prabyla Lietuvos rašytojai • Žydų - lietuvių santykiai • Broniaus Jonušo maršai • Chicagos teatruose • Alės Rūtos „Margu rašto keliu“ • Josifo Brodskio eilėraščiai • Lietuvių dailės muziejaus parodai artėjant • Dokumentinių parodų rengėjas Bronius Kviklys • Imigracijos istorijos paskaita • Nauji leidiniai

Tai ne miškas šlama

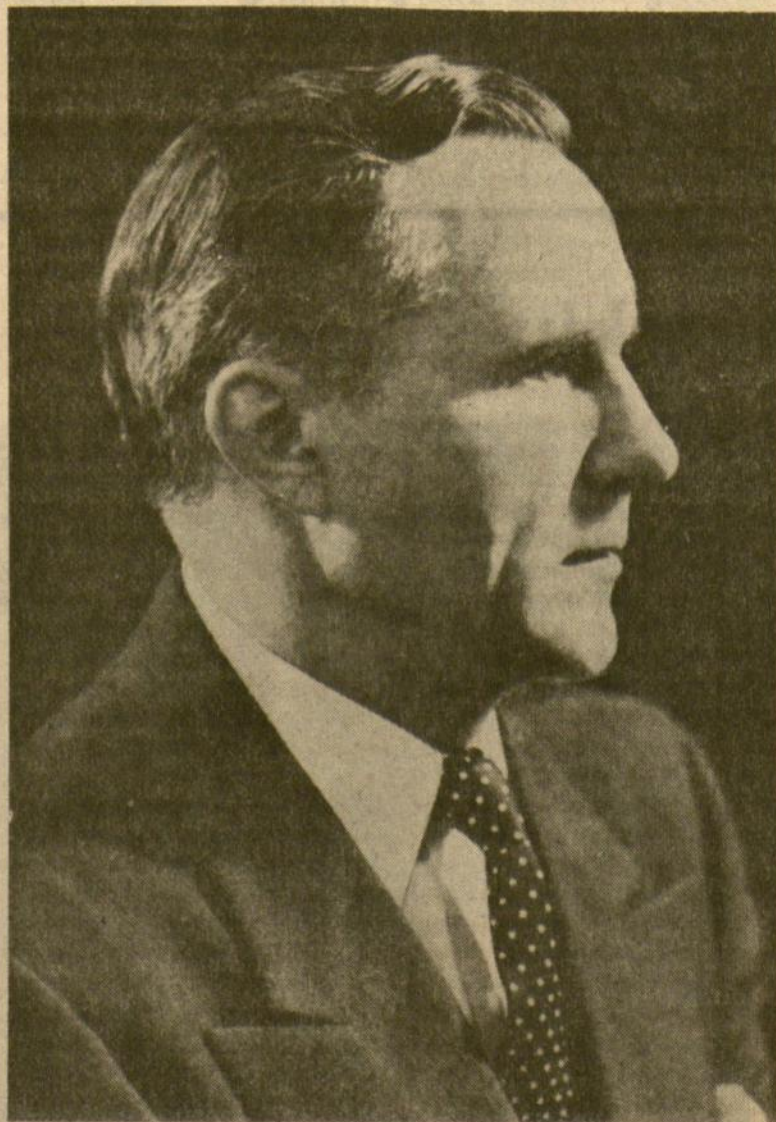
Tai mūs vyrai žingsniuoją maršo žingsniu...

MYKOLAS DRUNGA

Keistas dalykas — nors nesame karinga tauta (bent jau ne nuo ankstyvųjų kunigaikščių laikų), tačiau maršų esame susikūrę gan nemažai ir itin gražių. Nesakyčiau, kad kitos tautos neturėtų jiems lygių, bet sakyčiau, kad niekas neturi tokių, kurie lietuviškų maršų grožį prašoktų. Jei manot, kad turi, tai duokit pavyzdį. Kurio svetimtauto kuris maršas puiknesnis už tą, sakysim, Emeriko Gailevičiaus šėdėvą, kuriuo savo radijo valandėlę vis dar pradeda čikagiškis „Margutis“? Teisybė, žaviu maršų parašė ir anglas Elgar, ir amerikietis Sousa, ir austrai Straussai, ir daugelis daugelis kitų, bet kad nors vienas jų estetiniu požiūriu viršytų pačius geriausius mūsų, tai dėl to labai gincyčiausi.

Savo tvirtą nuomonę paremčiau, nurodydamas į vieną tik ką išėjusį leidinį. Tai Broniaus Jonušo (1889-1976) vienuolikos maršų, pritaikytų fortepijonui keturiomis rankoms, rinkinys. Kurie dar matėme Nepriklausomos Lietuvos laikais, gerai Jonušo muziką prisimename. Jaunesnioji karta ją galbūt pažįsta iš 1957 m. pasirodžiusios, Stuttgarto simfoninio orkestro pučiamųjų sekcijos įgrotos plokštelės „Štai dabar — gaidos, iš kurių, kiekvienas valdąs fortepijoną pats galės paversti Jonušo polėkį skambančių gyvenimu ir įsitikinti, jog šaunesnių maršų pasaulyje nėra.

Leidinį į dienos šviesą išvedė kelių žmonių rankos. Mintį tai padaryti pirmas iškėlė jautrių kultūrinių vertybių nuovoka turis kun. Vaclovas Katarskis.



Bronius Jonušas (1889-1976)

Leidimą, gavęs kompozitoriaus našlės Emilijos Jonušienės pritarimą, techniškai suorganizavo jo buvęs mokinys solistas Algis Grigas. Gaidas keturioms rankoms fortepijonu skambinti papengė vilnietis muzikas Juozas Domarkas. Viršelį suprojektavo dail. Arvydas Algiminas. Leidinį išspausdino Morkūno spaustuvė

Chicagoje. Taigi matom, kad bendradarbiauta abiejose Atlanto pusėse. Ir mūsų tautiniam valstybiniam interesui tuo tikrai nepakenkta. Gal net priešingai. Juk kompozitorius Bronius Jonušas, Lietuvos kariuomenės kapelmeisteris, policijos reprezentacinio orkestro dirigentas, muzikos pedagogas Šiaulių

gimnazijose, visa savo asmenybe bei veikla neatplėšiamai susijęs su Nepriklausomos Lietuvos krašto apsaugos ir švietimo institucijomis. O aranžuotojas Juozas Domarkas, Valstybinės filharmonijos orkestro dirigentas — vienas šiuolaikinio Lietuvos muzikinio gyvenimo didžiūnų. Ir va, kai antrasis nebebijo prisiliekti pirmojo, o pirmojo draugai nesibaido antrojo, nors akimirksniai suskamba viltingas akordas šiaip jau nelaimingoje dirbtinai suskaldytos mūsų tautos kakofonijoje.

Maloniausia, kad šiuos tautiečius į vieną tasą suvedė toks vertingas objektas. Jie visi pajuto, kad Jonušo maršai yra šio žanro literatūros perlai, kurių mes kol kas dar pakankamai neįvertinome. Kaip dažnai pasitaiko, tuo atžvilgiu jokių abejonių neturėjo svetimtaliai. Apie jam parodytą Jonušo maršą „Gaudžia trimitai“ Norman E. Smith savo knygoje *March Music Notes* (Program Note Press, 1986) atsiliepė taip: „Muzikinių požiūriu šiame kūrinyje apimti visi puikūs maršo kriterijai: ritminė energija, melodijų ir marcato kontrastai, meistriškai konstruoti kontrapunktai bei obligato pasazai, meninio pranašumo jausmas kiekviename motyve“. Šie žodžiai tinka iš esmės visai Jonušo maršinei kūrybai. Kiekvienas jos taktas nenutrūkstančios melodijos, ritminės ir kontrapunktinės energijos srove trykšta tiesiai į klausytojo kraują.

Iš rinkinyje sutelktų vienuolikos kūriniių mane ypač paveikė ramovėnams skirtas maršas „Ramovėnai žengia“. Šiame viename dramatišni ir lyriniai nuotaikų pyneji vienas po kito išnyra tauriausio įkvėpimo motyvai, o trečiojo daly atsiskleidžia melodija, vėta Schuberto ar Verdžio. Ir čia staiga paaiškėjo visos Jonušo muzikos žavesio



Kauno policijos orkestras Nepriklausomybės laikais.

Nuotrauka Vytauto Augustino

esminė paslaptis: ji glūdi jos neišsenkančiame melodingume. Melodijas kompozitorius sėmėsi iš trijų šaltinių — iš liaudies dainų turto, iš kitų lietuvių kompozitorių lobio ir iš savo paties kūrėjiškos galios. Ir kokia vaisinga ta jo galia! Visame jo opuse neužtiksi nė vienos tuščios ar silpnės vietos, viskas skamba melodinio aukso gijomis. Tvirtai valdydamas maršo kompozicijos techniką, jis ją įkinkė į dainingos ekspresijos tarnybą, tuo būdu užantspauduodamas savo maršus nepakartojamo muzikalumo ženklu.

Klavyrą Juozas Domarkas paruošė be priekaištų, pianistiškai, neužgoždamas melodinių linijų, bet ir su pakankamu kiekiu tirštumo. Jį išskambinti reikia gan pažengusių pianistų, nes maršų tempai smagūs ir greiti. Dabar belieka tikėtis, kad atsiras keturios vikrios ir stiprios rankos, kurios čia įamžintą Lietuvos žydams, bet ne lietuviams.

Chicagoje teatruose

Čechovas Jaltoje

Chicagoje veikia stipri Victory Gardens teatro grupė, nuo 1974 metų jau pastatiusi 143 draminius veikalus. Iš jų 75 buvo premjeros, kitur nevaizdinti nauji veikalai. Jis įsikūręs patogioje salėje, 2277 North Lincoln Avenue, kur yra 195 vietos ir paprastai būna gerai įrengta scena. Iki gegužės 8 dienos jų repertuare „Chekhov in Yalta“. Tai biografinė drama apie rusų rašytoją Antoną Pavlovičų Čechovą (1860-1904), vaizduo-

tuvos kelių dundėjimą perkels į sales koncertiniam atlikimui. Ir — dėkoti Jonušienei, Grigui, Domarkui ir visiem kitiem prie to prisidėjusiems už tai, kad neleido mums pamiršti, kas ir kokiomis nuotaikomis tais keliais kadaise dundėdavo...

Žydų — lietuvių santykių klausimu

(Atkelta iš 1 psl.)

pagaideautini artimesni, ar iš viso kaimyniški, santykiai tarp mūsų tautybių už Lietuvos ribų.

Tokias ir panašias mintis pristačiau keliems žmonėms, kurie atstovauja maždaug tokioms pagrindinėms Lietuvos žydų grupėms Izraelyje:

1. atvykę prieš Antrąjį pasaulinį karą (palyginti mažas skaičius);
2. atvykę per D.P. stovyklas tuojau po Antrojo karo (didžiausia grupė);
3. atvykę į Izraelį jau vėliau po Antrojo karo (jie yra baigę mokslus Lietuvoje po karo ir daugiausia dirbė ten įvairiose profesijose).

Tų visų Lietuvos žydų tarpe yra visokių nuostatų žydų-lietuvių santykių atžvilgiu ir, pasikalbėjus tik su keliais, gaunamas apytikris vaizdas, kuris pareina kartais nuo to, su kurios grupės asmeniu kalbi, nors dažnai jų nuomonės ir sutinka. Lietuvos žydų tarpe yra keli, kurie atvažiavo į Ameriką liudyti prieš čia apkaltintus lietuvius. Yra kariavusių su sovietų 16-ąja divizija, pavadinta „Lietuvių divizija“, kuri neseniai turėjo Izraelyje suvažiavimą ir jame dalyvavo 500 Lietuvos žydų. Yra tokių, kurie nieko bendro nenori turėti su bet kokiais lietuviu. Yra tokių, kurie nieko bendro nenori turėti su bet kokiais lietuviu. Yra tokių, kurie nieko bendro nenori turėti su bet kokiais lietuviu. Yra tokių, kurie nieko bendro nenori turėti su bet kokiais lietuviu.

2. Žydų-lietuvių santykiai Lietuvos žydų žvilgsniu
Į mano aukščiausiai pateiktas min-

tis buvo reaguota maždaug šitaip:

Per šimtmečius aukštai išsivysčiusi Lietuvos žydų religinė ir kultūrinė veikla yra labai vertinama visų žydų. Ypač dar stiprią įtaką religinėje srityje turi vadinamosios Lietuvių mokyklos (Lithuanian School) galvosena, pasižyminti konservatyviu pritaikymu žydų religinių taisyklių kasdieniniam gyvenimui. Kai žydai kalba apie jėšivas arba lygina sefardus ir aškenazus (Sephardim ir Ashkenazi), tai beveik be išimties prisimena ryšius su Rytų Europos žydų tradicija, kaip žydai išsireiškia angliškai, „the Lithuanian School“ arba „the model developed in Lithuania“.

Nepriklausomos Lietuvos laikais vis daugiau, ypač jaunų, žydų inteligentų domėjosi lietuvių kultūrinėmis apraiškomis, kaip, pvz., opera, dailės parodomis ir pan. Kad ir carinės Rusijos laikais buvo išimčių lietuvių-žydų gyvenimo paralelizmui, rodo faktas, jog apie 50 žydų dalyvavo kun. Antano Mackevičiaus sukilėlių eilėse 1863 metais kartu su Lietuvos kaimiečiais. Tais laikais caras ir rusas buvo abiejų priešas. Sakoma, kad tada kaimietis geriau susikalbėdavo su pirkliu žydu negu su su lenkėjusiu bajorų klasės dvarininku lietuviu.

Nepriklausomos Lietuvos laikais buvo jautas didelis spaudimas paversti tai, kas buvo žydų rankose. Į Nepriklausomos Lietuvos prekybą ir pramonę galima žiūrėti pozityviai ir sakyti, kad žydai sukūrė Lietuvai prekybą ir pramonę, o ne, kad žydai, įsikverbę į jas, neleido lietuviams į jas įeiti. Kiti žydai labai pozityviai atsiliepia apie Nepriklausomą Lietuvą, sakydami, kad joje žydams buvo leidžiamas pilnas ir laisvas kultūrinis gyvenimas. Nesutarimų beveik nebuvo. Atvirkščiai, žydai ir lietuviai turėjo

puikiausius santykius. Antisemitizmas Lietuvoje neegzistavo, kaip jis kad buvo jaučiamas Lenkijoje. Ypač tai pastebėjo Vilniaus žydai, lietuviams perėmus jo valdymą. Nepriklausoma Lietuva buvo, kaip vienos žydų draugijos pirmininkas išsireiškė, „Little America“. Jis pats pasižymėjo, kad baigęs Lietuvoje žydų-hebrajų gimnaziją galėjo įstoti į lietuvių universitetą tokomis pat teisėmis, kaip ir lietuvis jaunuolis, baigęs lietuvių gimnaziją.

Užėjus sovietams, žydai, kurie tarnavo su lietuviu, ir rusais sovietiniame saugume, išdavinėjo ne tik lietuvius, bet ir kitus žydus. Netiesa, kad nuo sovietų žydai nenukentėjo. Iš 1941 metais apie 36,000 išvežtųjų 7,000 buvo žydai, arba 20%, kada žydų Lietuvoje buvo 8%. Kitaip sakant, žydų proporcingai buvo išvežta dvigubai daugiau negu lietuvių. Užtat nuolatinis lietuvių tvirtinimas, kad tik lietuviu nukentėjo nuo žydų pardsidėlių, yra neteisingas.

Reikia pagalvoti, kad tas kai kurių žydų džiaugsmas pamačius rusų kariuomenę reiškesi todėl, kad žydai nenorėjo pakliūti į nacių nagus, vėčiau jiems buvo rusai. Jų buvo panašus nusiteikimas sovietų atžvilgiu, kaip lietuvių, pamačius įžygiuojant vokiečių kariuomenę. Tas lietuvių džiaugsmas nereišks jų simpatijų naciams, jiems atėjus, o išreikšti laimę, išsivadavus nuo komunistų, taip kad žydų simpatijos ar kovojimas sovietų pusėje buvo nukreiptas prieš nacius ir nebūtinai ir ne visada už sovietus.

Karui prasidėjus ir po to žydų šaudymams, labai nedidelis jų skaičius išvengė getų ir emė slapstytis. Žydų gelbėjime pasižymėjo daugiausia „šviesūs inteligentai“ arba paprasti kaimo žmonės. Mažiausiai gal

besislapstantiems padėjo mažų vietovių miestelėnai.

Žydai, per šimtmečius taikiai sugyvenę su lietuviu, visai nesitikėjo, kad iš lietuvių atsirastų žudikų ir kad jiems teks patirti iš jų tiek žiaurumų. Daugumoje vietovių, išskyrus gal Kauną, Vilnių ir kelis kitus miestus, lietuviai, paskirti šaudyti žydus, galėjo iš jų žudynių išsisukti. Tie, kurie buvo varomi duobių kasti, turėjo mažiau galimybių atsakyti, nors būvė atvejų, kada paskirtieji gaudavo pakaitus, jiems užmokejė.

Sutikti Lietuvos žydai tvirtina, kad su retomis išimtimis Lietuvos žydai nekalina visos lietuvių tautos už tas žudynes. Juos tačiau be išimties stebina ir jiems visiška nesuprantama, kodėl po Antrojo pasaulinio karo išeivių lietuvių pagrindinės organizacijos viešai nepamerkė šių žiaurių žudynių. Tipiškai, vienos jų organizacijos pirmininkas maždaug taip išsireiškė: „Bet kuriam lietuviui ar lietuvių organizacijai turėtų būti svarbi pareiga parodyti užuojautos nacių okupacijos žydų aukoms Lietuvoje ir viešai bei stipriai pasmerkti nacių vykdytą žydų persekiojimą Lietuvoje, tuo pačiu pasmerkiant lietuvius, kurie kolaboravo su nacių, naikinant žydus Lietuvoje“. Jiems daugiausia nežinomi lietuvių visuomenės vadų ir Laikinosios vyriausybės protestai karo metu dėl žydų naikinimo. Kita vertus, žydai, su kuriais kalbėjau, kategoriškai pasisakė, kad lietuvių daugumos jie ne tik nelaikė nacių simpatikais, bet, jų nuomone, ir ekstremistais — kiekiausiai lietuvių tautos kaltintojai neįžūrėjo lietuviuose nacizmo.

Iš viso, abiejų pozicijų neįvertinimas veda prie žydų kartais daromo priekaišto, kad lietuvių tautos sukilimas prieš komunistus buvo provokiškas, o ne vien

tik proletuviškas, kaip ir prie lietuvių kartais teigimo, jog kai kurių žydų kolaboravimas su sovietais buvo ne antinaciškas, o būtinai tik prokomunistiškas.

Pripažindami, kad lietuviai, visai nekalti, buvo sovietų persekiojami ir skaudžiai nukentėjo, ypač per išvežimus, Lietuvos žydai tačiau neprileidžia, kad lietuvių tautos nuostoliai galėtų būti prilyginti Lietuvos žydų patirtai kančiai. Jie laiko, kad genocido sąvoka pritaikytina tik Lietuvos žydams, bet ne lietuviams.

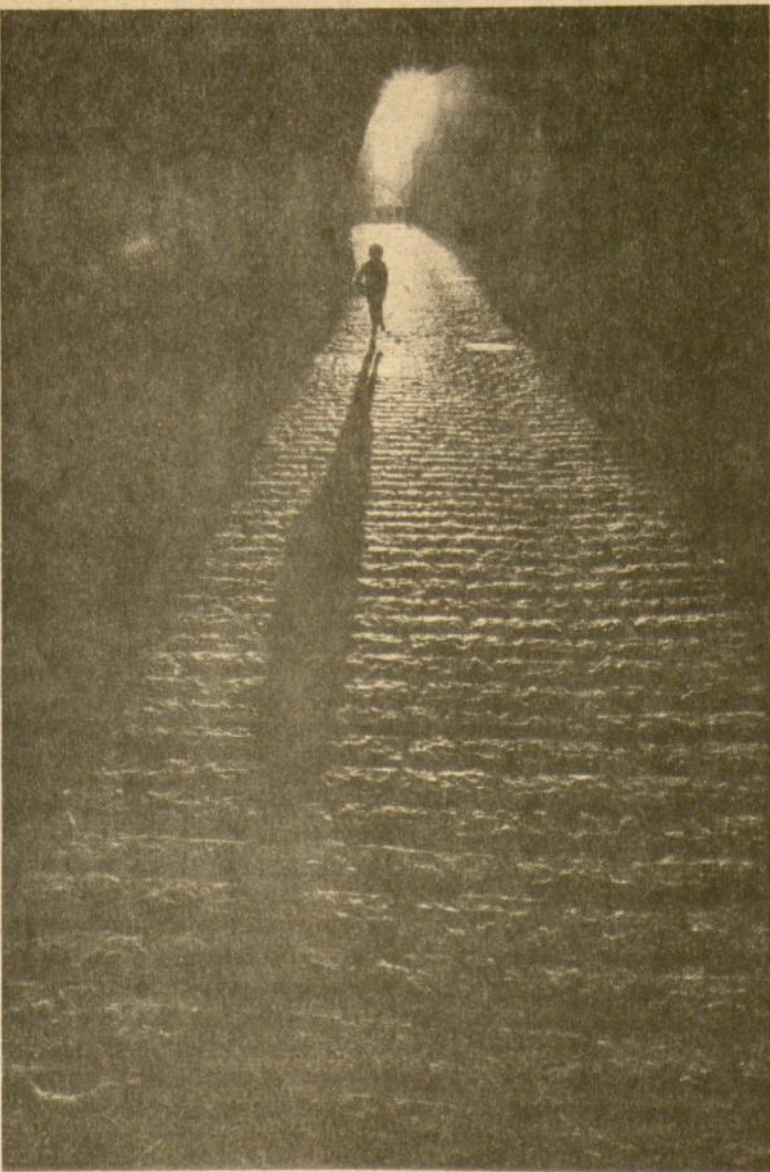
Pagal vieną definiciją, genocidas yra sistemingas žudymas visos tautos ar etninės grupės, arba tokio likvidavimo programa. Nežiūrint didelių lietuvių tautos nuostolių, sovietai neišžudė daugumos lietuvių, nei pagaliau nebuvo viešos ar slaptos programos lietuvių tautai sunaikinti. Užtat jie galvoja, kad tik žydai gali kalbėti apie jų tautybės genocidą Lietuvoje, bet ne lietuviu.

Nustebau, sužinojęs, kad dauguma Lietuvos žydų Izraelyje mažai žino apie OSI veiklą

Amerikoje: kas jai vadovauja, ką ji daro ir kaip lietuviu išeiviai tos veiklos atžvilgiu jaučiasi. Kada paaiškinau kai kuriuos jos veiklos aspektus, ne vienas nusitebėjo, kad tokia situacija Amerikoje egzistuoja. Antra vertus, jie norėjo, kad būtų suprasta, jog gyvendami Izraelyje jie turi aiškes ekonominių ir politinių problemų, didelių pastangų krūvį, siekiant apginti Izraelį, nepaprastai sunkius ir komplikotus Izraelio žydų santykius su arabais ir kitokius rūpesčius, taip kad kokiai OSI organizacijai ir jos veiklai nebelieka daug dėmesio.

Vieniems žydams, ypač tiems, kurie atvyko į Izraelį tuojau po Antrojo pasaulinio karo, neatrodo, kad jiems gyvenant Izraelyje galėtų išsivystyti koks nors bendravimas tarp žydų ir lietuvių. Kiti to norėtų, bet išskyrus holokosto paminėjimus kartu ir gal dar vieną kitą progą, nepramato daug temų ar priežasčių bendravimui tarp lietuvių išeivių ir Lietuvos žydų. Tie patys asmenys tačiau teigia, kad Lietuvos kraštas jiems yra pasilikęs svarbus, jie didžiuojasi tuo, kad jie iš Lietuvos. Vienos Lietuvos žydų draugijos pirmininkas taip išsireiškė: „Kada kalbu kokiam didesniai susirinkime, sakau, kad pasaulyje yra dviejų rūšių žydai: vieni yra Lietuvos žydai — Litvaks, o kiti visi, tai tie, kurie jiems pavydi. Mes nemažiau džiaugiamės, kada krepšinio komanda iš Kauno — Žalgiris laimi prieš Europos iškiliausias komandas“. Tais atvejais, sakyčiau, kad yra pasilikęs ryšys su Lietuvos kraštu, o ne su lietuviu.

Visai kitaip yra su atvykusiais vėliau po Antrojo pasaulinio karo, kurie Lietuvoje mokėsi ir integravosi į lietuvių gyvenimą. Jie ne tik nejautė jokio antisemitizmo iš lietuvių, bet kai kurie su dėkingumu prisimena, kaip lietuviu parodė dideles jiems (Nukelta į 3 psl.)



Šiandieninėje Jeruzalėje Via Dolorosa ties pirmąją Kryžiaus kelių stotim vakaro saulėje.

Nuotrauka Algimanto Kezio

Iš didelės pagarbos Poetui

PRANAS VISVYDAS

Alė Rūta. MARGU RAŠTO KELIU. Apsaka biografiniais atspindžiais. Brooklyn, New York: „Darbininkas“, 1987. Spausdino Tėvų pranciškonų spaustuvė. Viršelio ir aplanko piešinys bei tituliniai užrašai — Edmundo Arbo. 282 psl. Kaina — 10 dol. Gaunama „Drauge“.

Alės Rūtos rašytojiškas produktyvumas stebina dažną skaitytoją. Jautrios kelionės į Lietuvą ispūdžių knygai *Tarp ilgesio ir tėviškės* dar neataušus lentynoje, pasirodo „Darbininko“ premijuota *Margu rašto keliu*. Čia, lyg ir modernios apsakos būdu, iš „biografinių atspindžių“ sudarstomas poeto Bernardo Brazdžionio gyvenimo paveikslas. Perskaitęs girdžiu, kad autorė yra gavusi dar kitą premiją už knygą *Mėlyno karvelėlio šviesa* apie dainininkę Vincę Jonuškaitę.

Liaudyje sakoma, jog darbštiesiems aitvaras padeda. Betgi grožinės prozos rašymas tai ne žemės ūkio darbas. Tam reikia ne tiek aitvarų pagalbos, kiek inoringų Parnaso deivių palankumo. Reikia plienų kaustytos dvasinės drausmės. O būnant vaisinga šeimininke, žmona, motina, močiute, socialia bendruomenės nare, reikia ir laiko. Taipogi meilės aprašomam dalykui.

Tai tiesa, meilė temai ir žavėjimasis ypatingu žmogumi ir yra tos mitinės mūzos, skraidinančios autorę marguoju rašto keliu. Kažkaip dingteli Vinco Mykolaičio-Putino „Lydedami gestančia žara, vėlai/Pakilo į dangų margi sakalai“. Ir Alės Rūtos teksto intonacija tarsi pakyla į padangę. Tik sparnams plazdant, galima laisvai šlovinti didžiąją raidę ženklina Poeta, kaip kūrėją ir žmogų. Rainer Maria Rilke tolygia poeto išaukštinimo sferą vadina „Raum der Ruehmung“ — garbinimo erdvė.

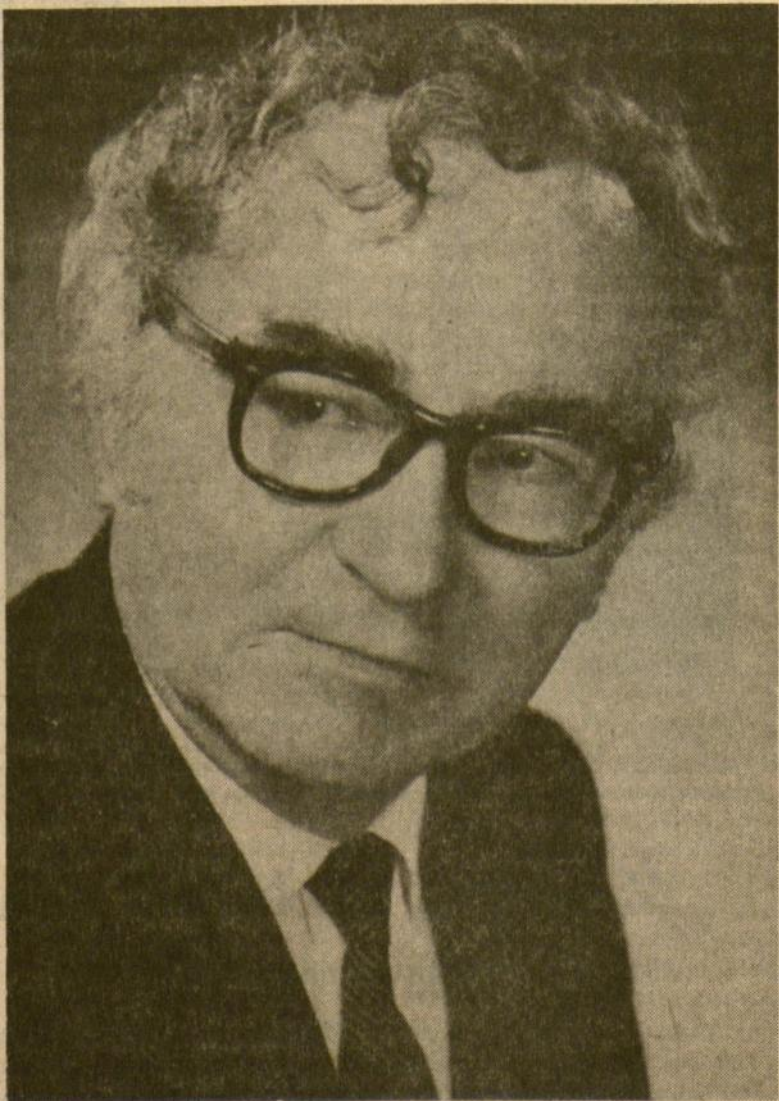
Atrodytų, tik iš šitokio erdvaus skliauto žiūrint, turėtų būti vertinamas Alės Rūtos nuosirdus užsiangažavimas nelengvai monografinėi temai — mūsų tarpe taip rašikiai egzistuojančio poeto gyvenimo akimirksniais.

Prieš keliolika metų pradėjo ji rinkti medžiagą. Užrašinėjo visa tai, ką poetas įvairiomis progomis prie vaišių stalo ar salėje šnekojo apie patirtas keistas bei linksmas situacijas, apie literatūrą ir žmones. Kurį laiką abu tvarkė Lietuvių rašytojų draugijos reikalus. Daug idomių spalvingų faktų surado Los Angeles Dailių menų klubo metraštyje, kurį kruopščiai veda Dugošu vadinamas klubo sekretorius Algis Gustaitis, o Bernardas Brazdžionis yra vienas iš tikimiausių narių. Ir pati autorė gi visuomet dalyvavo susirinkimuose.

Pradiniam žodyje Alė Rūta paaiškina: „Minimi įvykiai — tikri ir apytikriai, cituojami žodžiai ir asmenys neišgalvoti; tik impresijos individualios ir dažnai spontaniškos“. Taigi čia tikrovė ir vaizduotė yra vieno beletristinio dviračio du skirtingi ratai. Užpakaliniu realiai važiuojama, o priekiniu nuolat dieno-raštiškai poetizuojama. Kaip ir Justino Marcinkevičiaus *Dienoraštyje be datų*, ir čia tikslų datų nėra.

Poeto gyvenimo „atspindžiai“ su autorės impresijomis pateikiami, kaitaliojant pergyvenimų skaidres laikrodžio švytuoklės principu — fragmentas iš Lietuvos, epizodas Amerikoje, ir vėl atgal, užgriebiant ir stovyklines dienas Vokietijoje. Panašiai kaip Antano Skėmos romane *Balta drobulė*.

Taip ir susitelkia neilgų „skaidrių“ (daugiau kaip 70) rinkinys, suskirstytas į dvi dalis — „Jūroje tirpsta saulė“ ir „Fenikso ugnys“. Visą suvienija minėta išaukštinimo — „Ruehmung“



Bernardas Brazdžionis

Nuotrauka Vytauto Maželio

gaida. Regime poeto apoloniškosios ir valiūniškos prigimties apraiškas, pailiustruojamas eilė-raščių ištraukomis, jo taurią krikščionišką moralę, atsidavimą šeimai ir literato profesijai. Kas skaitytoji įdomiausia, knygoje plačiai atsiveria ir Brazdžionio charakterio socialioji pusė. Matome poetą paprastą ir žemišką, entuziastingai bendraujantį su žmonėmis, ir pokalbius sviedžiantį savo humoristikos perlus: tai pastaba, tai anekdotas, tai šmaikštų posmas.

„Jis buvo laukiamas išskėtomis rankomis, pasiilgtas... Ir nieko neapvykė (...) sukėlė ovacijų audras; suvažiuosime į nedavus originalią mintį ar bent sąmojo ir vilties...“ „Ne, jis nebuvo atgailautojo piligrimu, (...) greičiau buvo žiogeliu smuikininku, o ne verkiančia volunge, ir grūmotojas (Dievo pirštu) tiems, kurie ištrėmė, ir kurie privertė išeiti...“

Draugu ir artimųjų mirtys jį labai liūdino, tačiau nepalaužė. Stoiškai apgalėjo geraširdžio Juozo Tininio tragišką žūtį Kalifornijos kelyje. „Mes jį matėme (Los Angeles) po didele skausmo našta suklypusį, kai netikėtai amžinybėn išėjo sūnus Dalius... Bet Poetas net ir tada tiesus atsikėlė, nes pagal Dievo valią dar jam lemta toliau eiti...“

Rašytojos duktė dailininkė Rasa Brazdžionienė pavadino Panu: „Jis lyg žmogus, lyg pusiau ne žmogus. Taip arti gamtos“.

Iš tikro — šalia Dievo, Lietuvos, gyvenimo — gamta yra jo tvirtų versmė. O meilė? Skaitytojuose vyrauja nuomonė, kad šios temos Brazdžionis vengė. Alė Rūta mano kitaip. Su gausiomis citatomis įrodinėja, kad poetas savo jausmus išliejo romansais, „baltais sapnais“, „Das Ewig-Weibliche“ atskambiais. Tačiau tam yra išlyga: „Tik jo meilė įsipynė posmuose apie gyvenimą; ir sunku kartais atskirti, kur apdainuojama mylimoji, kur tėvynė, ar gamta...“ Vadinasi, grynos erotinės lyrikos nėra.

Skirsnyje „Rožė virš stogo“ aprašomas Alės Rūtos pabuvojimas pas Brazdžionius vieno savaitgalio metu. Gera proga artimiau pažinti ramia, išmintinga poeto žmoną Aldoną, išgirsti kai ką apie judviejų susipažinimą Lietuvoje, santuoką, sugyvenimą... apie Bernardo savybes. Iš tų pokalbių susidarė keli knygos fragmentai.

Amerikoje nuolatinis darbas siuivyklėje nė kiek nesumažino Aldonos rūpestio šeima. Viską darė, kad poetas gerai jaustųsi, kad laikytųsi natūralistės Adelės Davis dietos. Autorė pažymi: „Tekėdama žinojau, kas manęs laukia. Žinojau jo tikslus, jo būdą ir svajones. Ir niekad nesigailėjau už jo išteikėjusį“.

Brazdžionio literatūrinio darbo užuomazga minima epizode „Pradiniai žingsniai“. Mokyklos inspektorius Vasiliauskas, atostogavęs Žadeikių dvare, prikalbinęs Bernardą rašyti dienoraštį. Nuo pat jaunųjų dienų teko poetui redaguoti įvairius žurnalus. Gan sėkmingai. Būtų sėkmingai dirbęs ir prie Bostone leidžiamos *Lietuvių enciklopedijos*. Tačiau buvo atleistas, nes jo taisomam tekste „atominė bomba“ pavirto „atominė boba“. Toks juokavimas, be abejo, nepatiko leidėjui Juozui Kapociui.

Autorė diskretiškai atsargi su įvairių asmenų pavardėmis, ypač gyvųjų. Net ir juos pažįstančiam, skaitant tik vardus, neretai kyla klausimas: apie ką ji rašo? Žinoma, galima pasitiesinti — apysakai tikslus realių žmonių išsifravimas nebūtinai. Betgi čia rašoma apie tikrovišką herojų, todėl norom nenorom pagėdaui, kad ir tie šalutiniai būtų aiškiai įvardinami.

Dažniausiai susiduriame su Los Angeles Dailių menų klubo vaisingu sueigų dalyviais. Iš

numirusių minėtini: Mykolas Biržiška, Juozas Švaistas, Kleopas Jurgelionis, Juozas Tininis, Gasparas Velička... Daug palankių, gražių dalykų autorė prirašo apie tuos susirinkimus. Ir gerai, kad atsvarai paironizuoja apie jų banalųjį paviršių fragmente „Lietuviška commedia dell'arte“:

„Sueina ponios ir ponai, užpildo kėdes, sofas. Šilta, reikia atsivėdinti. Ima skambėti stikleliai, stiklinės. Šeimininkės suprakaitavęs veidas šypsosi. Žodį po žodžio. Apsiprantama, isitraukiam. Ar visi jau patogiai atsisėdę? Kalifornijoje — būtinai šalti gėrimai. Vaišingumui nėra galo. Ačiū. Prašau. Šypsenos. Banalu. Ačiū. Viskas labai skanu ir patogiu... Atleiskit...“

Pavaizduoti asmenys tikriausiai atleis šią švelnią, — taiklią ar netaiklią — ironiją. Kompozitoriaus Broniaus Budriūno žmonai skirtas gan būdingas sakiny: „Jo Eleonora buvo šalia, ne visada tame pat akorde“. Poetė Elena Tumienė, „ieškanti naujos rampos ir naujų situacijų“, kartą i susirinkimą, „išsikviėtį jaunuoli, skaičius kelias lietuviškas knygas, kuris žėrė atgalia ranka, lyg žvyru į klausytojų akis: sukriatikavo lietuvių literatūra... „Apie Bronį Railą: „Šiaip jo žodžiai raižo bei sivilina — visada jis ryškina savo tiesą. Kas jį supranta, — gali būti ramus vaidinime... Bet kas jį supranta?“ Kiek žinau, Bronys Raila ten pasireikšdavo kaip vienas suprantamiausių kalbėtojų, šalia retorikos meistro Brazdžionio.

Reikia pripažinti Alei Rūtai stilistinę sugebėjimą. Turi puikią kalbos nuovoką, gausų žodyną. Pavyzdžiui, daugybę onomatopetinių veiksmažodžių pavartoja, pavaizduodama garsus, girdimus kaimo kelyje rudenį: „Nulinguoka nudarda vežėčios, tempiamos persikreipusio kuino, pliaukši botagas, čirkšteli seilės pro lūpų kraštą pamėlusio, sustingusio į turgų važiuotojo. Kvarksi vežėčių dugne pora vištų, girksį žąsis, tabaluoja žemėtos svogūnų kasos“. Ir sintaksėje pilna gyvybės: trumpi, rišliūs sakiniai, lakoniškos pastraipos, visokie nutylėjimai, šoktelėjimai, posūkiai. Šitaip rašant, neretai sukuriamas vibruojantis impresionistinis vaizdas. Bendrą grožinį įspūdį, mano išmone, šiek tiek slopina autoriui prigimtas geravalis sentimentalumas ir tos per gausios lyrinės improvizacijos, dažnai nieko naujo nepasakancios, — apie Dievą, gamtą, kūrybą, gyvenimą.

Kadangi praeities alsavimas darosi vis labiau brangesnis lietuviškai dabartiai tiek išieivijoje, tiek tėviškėje, knyga *Margu rašto keliu*, iš didelės pagarbos Poetui parašyta, turi ne tik beletristinę, bet ir istoriografinę reikšmę. Mielai ją skaitys būsimi Bernardo Brazdžionio biografai, suradę tai, ko nėra enciklopedijose ar literatūros vadėliuose. Tuo tarpu nūdienis skaitytojas neabejotinai įvertina mūsų taip retą monografinę pastangą, drąsiu moderniu būdu įkūnytą.



Bernardas Brazdžionis su Ale Rūta Jurgio Gliados „Kaukių baliaus“ premjeroje Šv. Kazimiero parapijos salėje, Los Angeles, 1965 metais.

Nuotrauka L. Briedžio

Josif Brodsky

ŽYDŲ KAPINĖS PRIE LENINGRADO

Žydų kapinės prie Leningrado. Supuvusios faneros kreiva tvora. Už kreivos tvoros greta guli juristai, prekijai, muzikantai, revoliucionieriai.

*Sau dainavo.
Sau taupė.
Už kitus mirė.
Bet, svarbiausia — mokėjo mokesčius,
gerbė policijos viršininką
ir šiame neišvengiamai materialiniame pasaulyje
aiškino Talmudą,
pasilikdami idealistais.*

*Gal matė daugiau.
Gal tikėjo akiai.
Bet mokė vaikus, kad būtų pakenčiami
ir taptų atkaklūs.
Ir nesėtų duoninių grūdų.
Niekad nesėjo duonos.*

*Tiesiai patys gulė
į šiltą žemę, kaip grūdai.
Ir amžinai užmigdavo.
Uždegdavo žvakes,
ir Atminų dieną
alkani seniai, aukštais balsais,
uždusdami nuo šalčio, reikalavo rmties.*

*Ir jie ją rado,
medžiagos išsisklaidymo pavidale.
Nieko neatsimindami. Nieko neužmiršdami.
Už supuvusios faneros kreivos tvoros,
keturi kilometrai nuo tramvajaus posūkio.*

GRĮŠI Į TĖVYNĘ

*Grįši į tėvynę. Na ir kas?
Dairysies aplinkui, ar kam dar esi reikalingas,
Su kuo dabar tu susidraugausi?
Grįžęs, nusipirk sau*

*Kokio nors saldaus vyno,
žiūrėk pro langą, ir po truputį galvok,
visur tavo, vien tik tavo kaltė.
Ir gerai. Ačiū. Garbė Dievui.*

*Kaip gera, kad nėra ką kaltinti,
kaip gera, kad tu nė su kuo nesurištas,
kaip gera, kad ligi mirties
tave mylėti niekas neprivalo.*

*Kaip gera, kad niekad į tamsą
jokia ranka tavęs nelydėjo,
kaip gera pasauli vienam
eiti pėsčiam iš triukšmingos stoties.*

*Kaip gera, besukbant į tėvynę,
pagauti save nenuoširdžiuose žodžiuose
ir staiga suprasti, kaip lėtai siela
rūpinasi naujom permainom.*

Žydų — lietuvių santykių klausimu

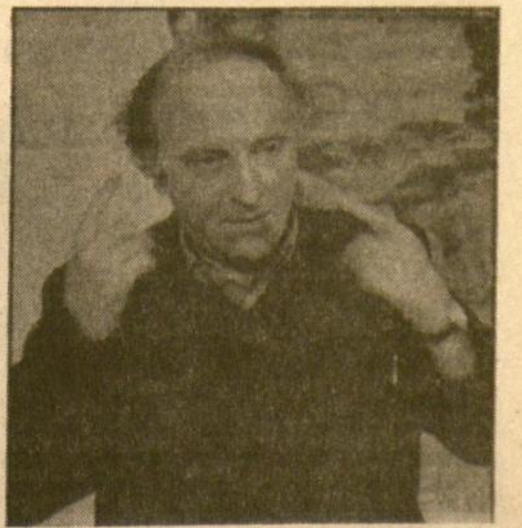
(Atkelta iš 2 psl.)

simpatijas ir užstojo per žydų persekiojimus Sovietų Sąjungoje prieš Stalino mirtį 1953 metais. Vienas iš jų taip išsireiškė: „Kaip galima kalbėti apie norą ar nenorą bendrauti su lietuviška kultūra, kada aš su žmona, kuri yra žydė iš Lietuvos, kalbame tarp savęs ir su savo vaikais tik lietuviškai. Čia klausimo nėra: lietuviškumas yra mano kultūros dalis“.

Tokias gavau reakcijas iš kelių Lietuvos žydų pasikalbėjimuose, kurie buvo beveik visada mandagūs ir kai kurie tikrai draugiški. Greta čia atpasakotų jų pasakymų, asmeniškai dar turiu keletą pastabų žydų-lietuvių santykių reikalu.

3. Baigminės pastabos: kokia perspektyva?

Pastebėjau, kad Lietuvos žydams mažai ar visai nežinomas yra 1941 metų Laikinosios vyriausybės laikotarpis ir visi prieškomunistinio sukilimo įvykiai. Jiems tie mėnesiai reprezentuoja



1987 m. Nobelio premijos laureatas Josif Brodsky

ATSISVEIKINIMAS

*Sudiev,
užmiršk
ir neišiešik.
O laiškus sudegink..
Kaip tiltą.*

*Tebūnie tvirtas
tavo kelias,
tebūnie jis tiesus
ir paprastas.
Tegul migloje
tau dega
žvaigždėti pašvitai,
Tegul viltis
delnus šildys
prie tavo laužo.*

*Tenepažeidžia tavęs pūgos,
sniegai, liūty
ir siaubingas ugnies maurojimas.
Tegul tavęs laukia sėkmė,
geresnė už manąją.
Tebūnie galingos ir puikios
grumtynės,
dundančios tavo krūtinėje.
Aš laimingas, jei kuriems
su tavim gali būti
pakeliui.*

Vertė Povilas Gaučys.

Josif Brodsky, 1987 metų Nobelio literatūros premijos laureatas, rusų naujosios kartos poetas, gimė 1940 m. Leningrade, žydų šeimoje. Išmokęs anglų, ispanų ir lenkų kalbas, vertimais pelnėsi pragyvenimą. Savo eilėraščius spausdino rusų pogrindžio žurnale *Sintaksis* ir jie pille mašinėlė perrašytai lapeliais. 1964 m. jis buvo sumintas ir nuteistas 5 metams kacetų už „parazitavimą“. Jo teismo byla sukėlė Vakarų susidomėjimą ir žymių asmenų užtarimą. Po pusantrų metų jis buvo paleistas, o 1972 m. jam buvo leista išvykti į Vakarų. Dabartinio metu jis gyvena JAV.

Brodskio pažiūra į gyvenimą yra tragiškai ironiška ir atitinka jo paties likimą. Jo vaizduojami miestai ir kraštovaizdis yra šmėkliški. Brodskis nuolat kelia krikščionybės ir kultūros problemas. Jis kartu yra ir religinis poetas, tik ne bažnytine prasme.

P. G.

pavyzdį cituoju įtakingo Izraelio dienraščio *The Jerusalem Post* (1987.9.29) neseniai perspausdintą straipsnį apie žydų vadų susitikimus su popiežium Jonu Paulium II, parašytą dr. Lerner, kuriame, be kita ko, jis taip rašo: „Tie patys žydų vadai pasmerkia susitikimus su PLO, kadangi PLO nepripažįsta Izraelio. Iš istorinio taško žiūrint, Vatikanas buvo atsakingas už daugiau žuvusių žydų, negu PLO. Nežiūrint to, Vatikanas atsisako pripažinti Izraelį“. Ta citata norėjau pailustruoti, kad įeidžiančių pasisakymų visur yra, ir net labai rimtuose dienraščiuose, ir net Izraelyje, kur žmonės turėtų būti jautrūs antigrupinių įžeidimų atžvilgiu, kaip jie patys yra jautrūs dėl antisemitizmo apraiškų.

Po pasikalbėjimų pasilikau nuomonės, kad tarp lietuvių išeivių ir daugumos Lietuvos žydų mažai kas liko bendro. Yra tam tačiau aiškių išimčių, užtat, nežiūrint dabar vedamos keršto akcijos prieš lietuvius Amerikoje (su vietinių žydų instigavimu ir pritarimu), gal reiktų pasvarstyti, ar neverta būtų atkreipti dėmesį į galimybę kai kurioms mūsų organizacijoms užmegzti ryšius su lietuviškai nusiteikusiis Lietuvos žydais.

Lietuvių dailės muziejus ir religinio turinio paroda

ADOLFAS MARKELIS

Kalbant apie religinę tematiką lietuvių dailėje, negalima aplenkti patį Lietuvių dailės muziejų, kuris ligi šiol daug kam yra galvosūkis, mįslė, utopija. Panašiai skambančių vardų išėvijoje keliolika, ir pasimetimas tarp jų yra įmanomas, realus. Todėl kalbėsiu apie **Lietuvių dailės muziejų**, šiais metais inkorporuotą Illinois valstijoje „Lithuanian Museum of Art“ vardu, kaip pelno nesiekiantį dailės vienetą. Muziejaus būstinė yra Chicagos Jaunimo centre. Muziejus sudarytas federaciniu būdu iš trijų dailės vienetų: Čiurlionio galerijos, Lietuvių tautodailės ir Lietuvių dailiojo meno institutų. Pastarasis yra Lietuvių Fondo padalinys, kuris savo žinioje šiuo metu turi per 700 dail. Prano Domšaitio dailės darbų, Mstislavo Dobužinskio 40 „Senosios Lietuvos“ ciklo piešinių ir Viktoro Petravičiaus 12 grafikos kūrinių. Per ilgą savo veiklos laikotarpį (neseniai atšventė trisdešimtį) Čiurlionio galerija turi sukaupusi apie 300 įvairios technikos dailės darbų. Lietuvių tautodailės institutas garsus savo tautinių drabužių kolekcija. Visos trys šios grupės savo veikla yra nepriklausomos. Kiekviena jų yra paskyrusi po tris direktorius į Lietuvių dailės muziejaus tarybą, kuri ir sprendžia visus muziejaus reikalus, skiria valdybą ir sudaro darbo komisijas.

Prieš trejetą metų dailės muziejaus projektas ne taip lengvai vyko. Pradžią visomet sunki, ypač trims grupėms jungiantis, bet pagaliau, susitarus su Čiurlionio galerijos globos komitetu ir sulaukus stiprios paramos iš Lietuvos generalinio konsulo Vaclovo Kleizos, projektas įvykdytas, muziejus formaliai egzistuoja, veikla plečiasi. Pradžiai nuolatinė meno ekspozicija planuojama mažojoje Čiurlionio galerijos salėje. Kitais metais jau daromi projektai prisijungti šaliai esanti didžiulį kambarį, kuris, pertvarkytas, tiktų muzie-



Pranas Domšaitis. Apreiškimas. Iš Lietuvių dailiojo meno instituto Prano Domšaitio darbų rinkinio.

jaus patalpoms. Jaunimo centras bent šiuo metu tinkamas platesnei kultūrinei-meninei veiklai, tačiau tenka apgailestauti, kad jis nebesiplečia kultūriškai kaip ir daugelis kitų lietuviškų institucijų. Su laiku Jaunimo centro patalpos bus apytūstės, ir jas galės užpildyti Lietuvių dailės muziejus, o tokių kambarių, kokius turi Čiurlionio galerija, galėtų pavydėti daugelio etninių grupių muziejai. Be to, muziejaus isikūrimas prisidės prie paties Jaunimo centro išlaikymo ir išsilaikymo, nekeičiant jo vardo į Senimo centrą: į Lietuvių dailės muziejaus veiklą yra įsijungęs gausus jaunosios ir vidurinės kartos išsimokslinusių jaunimo būrys.

Šių metų gegužės 6 d. Jaunimo centre atidaroma paties muziejaus rinkinių religinė tematika

paroda. Ši Lietuvių dailės muziejaus paroda nėra pirmoji. Prieš maždaug trejus metus buvo Čiurlionio galerijoje surengta pomirtinė Petro Kiaulėno impresionistinių darbų paroda. Šiuo vardu lietuviai dalyvavo 1986 m. gegužės mėnesį Tarptautinėje dailės parodoje Chicagos Navy Pier ir maždaug prieš pusantų metų suruošė latvių „Naujųjų horizontų“ parodą taip pat Čiurlionio galerijoje.

Dabartinėje parodoje iš Čiurlionio galerijos rinkinių bus išstatyti dailininkų Antano Rūkštelės „Kristus“, Liudo Vilimo „Rūpin-tojėlis“, Pauliaus Augiaus „Maldininkai“, skulptoriaus Aleksandro Marčiulionio Madona ir šv. Kazimieras. Lietuvių tautodailėi atstovaus Jurgis Daugvila su šešiais medžio darbais, sukurtais ar atkurtais liau-

dies dievdirbių stiliumi. Matysime Prano Domšaitio religinę nuotaiką, melancholią ir liūdesių apsuptus biblinius personažus, dvelkiančius paslaptim, mistika, apibėrčius juodais kontūrais, tamsiomis spalvomis. Bėgimas į Egiptą jo kūryboje kartojasi daugybe variantų. Kristaus gimimas, piemenėlių ir išminčių tematika, Kristaus nukryžiuavimas, madonos ir kitos figūrinės kompozicijos yra bene patys geriausi kūrinių lietuvių dailės pasaulyje. Net ir jo pasauliniai siužetai pasižymi ta pačia mistine-religine nuotaika. Nesve-timas mums ir Viktoras Petravičius ta pačia tema, kurios pradžios reikėtų ieškoti šventųjų miškų ošime, baigiant krucifiksu, rūpintojėliais, kopytėlėmis. Taip pat mums artimas Mstislavas Dobužinskis, savo piešiniuose vaizdaves lietuviškoj aplinkoj bažnytelės, varpinės, sinagogas.

Ši paroda nepretenduoja į išsamesnį religinės tematikos gvildenimą lietuvių dailėje. Tam reikėtų ilgesnės studijos ir tos srities specialistų-menotyrininkų. Tuo tarpu pasitenkimsime šį kartą parodyti tai, ką turime savo rinkiniuose. O juos pamatyti verta dėl kelių priežasčių: religiniai motyvai truputį palaiduosi nuo žemiškų varžtų, nuo daiktų, suteikdami progos pagyvoti apie turtus, kurių žmogiška išmintis nepajėgia su-naikinti; kitiems primins, kad iš liaudies gelmių išaugusi dailė per šimtmečius vedė (ir dabar veda) tautą dvasinio pakilimo ir identiteto išlaikymo keliu; kiti galės gerėtis net ir ekspresionistiniu menu, vietomis artimu dievdirbių pasaulėjautai savo paprastumu, kurį be didelių pretenzijų žmogus išgyvena kaip meno kūrinių, ką pats M. K. Čiurlionis yra pasakojęs ir patyręs savo pirmųjų parodų metu.

Paroda tęsis nuo gegužės 6 d. (atidarymas 7:30 v.v.) iki gegužės 22 d. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje. Lankymo valandos: penktadieniais nuo 7 iki 9 v.v., šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 11 v. r. iki 7 v.v.



Maironio 125-jo gimimo metinių minėjimą Chicagoje suruošė L.S.T. Korpi Neo-Lithuania balandžio 10 dieną Jaunimo centre. Čia matyti minėjimo programos dalyviai: solistė Audronė Gaiziūnienė, minėjimo paskaitininkas po-

tas Bernardas Brazdžionis, deklamatorės Daiva Meilienė ir Indrė Toliušytė, Maironio sukaktuvinės parodos organizatorius Bronius Kviklys, Vida Jonušienė ir Audronė Gulbinienė.

Nuotrauka Vytauto A. Račkausko

Žmogus, be kurio neapsieinama

Maironio sukaktuvinės parodos proga

Kada tik ateina koks nors jubiliejus: kultūrinio, visuomeninio ar politinio pobūdžio sukaktys, rašytojo, mokslininko bei kitokio mūsų tautos švyturio gimimo ar mirtimo reikšmingos datos, reikia ir atitinkamų renginių. Reikia paskaitų, koncertų, parodų. Kiek darbo, kiek rūpestių, kiek triušio komitetams! Tik parodų klausimas dažnu atveju lengviausias išsprendžia: paprasčiau Broniaus Kviklio — ir paroda yra. Ir tai ne bet kokia! Ne bet kokia ir eksponatų gausumu, ir šetiktomis retenybėmis, ir ekspoziciniu planu, stendų ir stalų išdėstymu, gerai apgalvota visumos struktūra. Atėjęs į tokią parodą, trumpiausiu laiku ir mažiausiam plote pamatai ir pastudijuoti visą tą ar kitą epochą, susipažįsti su tuo ar kitu mūsų tautai nusipelnusiu žmogumi, lyg būtų čia pat perskaitęs, vaizdingai kalbant, visas jo biografijas ir visas jo knygas.

Toks įspūdis pasiliko ir iš aname savaitgalį (balandžio 9-10 d.) Jaunimo centre, Chicagoje, vykusios maironinės parodos, kuri ten atsirado, kaip ir visada, Broniaus Kviklio darbo ir jo turimų eksponatų dėka. Ir galėjai po parodą pakartotinai vaikščioti ir vaikščioti, žvelgdamas į leidinius, dokumentais ir nuotraukomis apklotus stalus ir sienas, vis ką nors naujo, neregėto ir nežinoto atradamas Maironio gyvenime, jo ir apie jį raštų puslapiuose. Štai atversta *Aušra* ir ten išspausdintas pats pirmasis Maironio eilėraštis. Norėtum pamatyti, kaip atrodė pati pirmoji jo *Pavasario balsu* laida. Ir štai ji čia prieš tavo akis. O nuotraukų, nuotraukų! Čia

Maironis dar gimnazistas, čia jau seminaristas, o ten va pačiame savo kūrybos pajėgume, čia vėl ano meto kultūrininkų grupėje, ir pastaraisiais savo gyvenimo metais ir... jau karste. Prieš akis Maironio rankraščių faksimilės, toks akivaizdus jo kūrybinio proceso kelias, su visais taisymais, braukymais. Ir leidinių leidiniai įvairiausių jo knygų. O kiek vėl mūsų spaudos puslapių, kuriuose buvo minimas Maironis, dar jam gyvam esant ir jau po mirties. Visa tai sukaupė ir mūsų apžiūrai paruošta vieno žmogaus!

Ir šito iki dugno nežinant, tikrovę išgirdęs, tiesiog nustemba ir nenori tikėti. Juk Lietuvoje tokias parodas įstengia su savo ištekliais suruošti tik pati valstybė, kokia nors švietimo ar kultūros ministerija. Amerikoje vėlg rengėjai amerikiečiai tuoj pat pasitelkia atitinkamas federalines institucijas, privačius fondus, valstijų ar miestų kultūros bei menų departamentus su žmonių ir pinigų aruodais. O mūsų visas šias institucijas ir visus parodų darbu angažuosius žmones atstoja kone vienas vienintelis Bronius Kviklys ir pačioje Chicagoje, ir kituose miestuose, į kuriuos kviečiamas jis su parodomis dažnai ir važiuoja.

O dėmesys ir atlyginimas? Apie kokį medžiaginį bei realesnį atlyginimą nėra ko ir kalbėti, kada neretai į parodų apiforminimo išlaidas reikia pačiam savo dolerį „investuoti“. Pasidžiaugiama bent moraliniu atlyginimu — parodos lankytojais. Bet ir ju jau ne visada ateina tiek, kad širdį džiugintų. Vyresnieji atprato, jaunesnieji neįprato. O ar negalėtų tokią maironinę ar

panašią parodą aplankyti in corpore Chicagos lituanistinių mokyklų jaunimas? Mėgsta ekskursijas ir pensininkai. Būrelių nuvykimas į Maironio sukaktuvinę ar į kitokią kultūrinio pobūdžio mūsų parodą irgi būtų didžiai prasminga išvyka. Iš anksto susitarus, manau, ir parodos gidų minėtais atvejais sutiktų pabūti pats Bronius Kviklys.

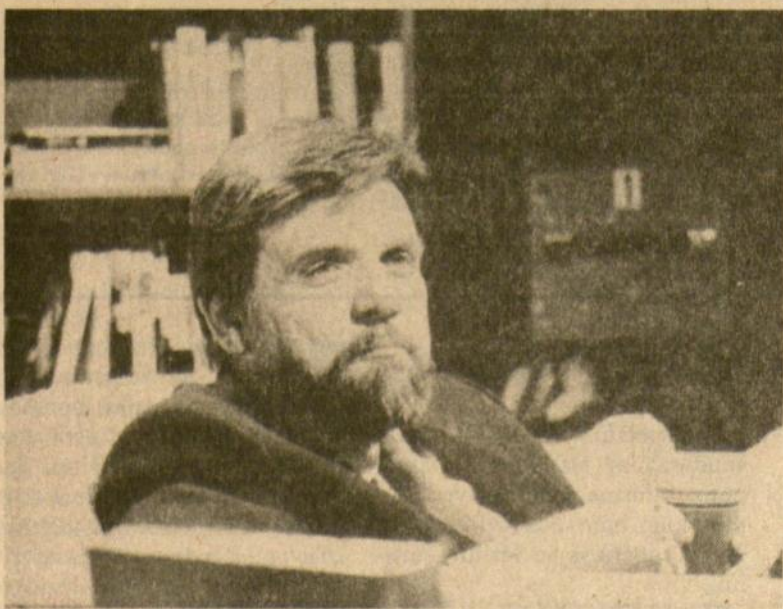
Žodžiu, nepraleiskime progą pasinaudoti šia vieno žmogaus institucija — Broniaus Kviklio sukauptais mūsų kultūros istoriniais lobiais, kada ir kur jis kokią parodą beruošų. Tik tegu nepritrūksta jam energijos ir sveikatos, o kultūrinių lobių išteklius pas jį nesenkantys.

k. brd.

NAUJI LEIDINIAI

• LITUANUS vol. 34 no 1 (Spring 1988). Keturis kartus per metus išėjantis menų ir mokslų žurnalas, skirtas kelti ir nagrinėti klausimus, liečiančius Pabaltijo valstybių šalis ir tautas, ypač Lietuvos. Leidžia Lituanus fondacija. Pagrindiniai numerio redaktoriai: Antanas V. Dundzila, Violeta Kelertienė, Antanas Klimas, Jonas Zdanys. Redakcijos nariai ir talkininkai: Silvija Kučėnaitė-Foti, Algimantas Kezys, Clemente Dedela, Viktoras A. Nakas, Antanas V. Dundzila, Vytautas O. Virkau, Arvydas Tamulis, Administratorius — Jonas Kučėnas. Metinė prenumerata bibliotekoms ir institucijoms — 15 dol., asmenims — 10 dol. Redakcijos ir administracijos adresas: Lituanus, 6621 South Troy Street, Chicago IL 60629-2913.

Šis *Lituanus* numeris redaguotas Violetos Kelertienės, Lituanistikos katedros Illinois universitete, Chicagoje, profesorės, ir jo pagrindinis akcentas yra literatūrai. Vytauto Kavolio straipsnyje „The Radical Project in Lithuanian Emigré Literature“ įdomiai dėstoma tezė apie išsilaisvinimo ir identifikacijos dialektiką išėivijos literatūroje, pasiremiant Alfonso Nykos-Niliūno kūryba. Rimvydas Šilbajoris nagrinėja Liūnės Suteumos poetinį balsą ir jos prieitą palaipsnišką sprendimą egzilės kelio išsisaikojimui — tarp tremties tikrovės ir iliuzijos, kad pradarimo nebūta („Image Development in the Poetry of Liūnė Suteima“). Maaije Jaanus rašo apie estų rašytojos Viivi Luik romaną *Seitsmes Rahukevad* („The Self in Language“). Živilė Gimbutaitė lygina du svarbius lietuvių ir amerikiečių poetus — „Repetition and Mataphor: a Study of Wallace Stevens and Henrikas Radauskas“. Spausdinami du Astridos B. Stahnke eilėraščiai ir Ramūno Klimo novelė (išversta Ritos Dapkutės). Viktorija Matranga supažindina su Prano Gailliaus meno darbais. Pora puslapių skirti Vytauto Mačiuko skulptūrai Klaipėdoje — Herkaus Manto statulai. Lituanus Data Bank skyrus spausdina ištraukas iš JAV Valstybės departamento 1987 m. dokumento apie žmogaus teisių padėtį Estijoje 1986 metais.



Dr. Dominic Pacyga

Chicagos teatruose

Trys nauji žodžiai scenoje

Remains teatras, veikias 1225 West Belmont, Chicagos šiaurėje, iki gegužės 1 dienos stato tris trumpas dramas, sujungtas bendru pavadinimu: „Sneaky Feelings“. Tai jau 29-tas šio teatro pastatymas, ir džiugu, kad užsi-rekomenduoja stipriai. Visi trys draminiai veikalai pasižymi naujumu, kitur nesutinkamu ypatingumu, turi avangardinio teatro bruožų ir žiūrovus patraukia tokiu netikėtu kitiš-kumu, su nuosaikiai komiškais įtarpais.

Pirmas vaidinimas — „The Author's Voice“. Čia vaizduojamas jaunas aktorius, jo laisvabūdiška, gundanti reklamuotoja bei gnomė išvaizdos, susuktas invalidas, gyvenęs po rašytojo laiptais ir jam paslaptis kai ką sukuriąs. Vyrai susikumščiuoja. Invalidas keršydamas paduoda autoriui nurašytą seną kūrinių, kurį šis, nežinodamas, paleidžia kaip savo ir sau sudaro pavojingą situaciją. Šios dramos autorius Richard Greenberg kuria ir filmų bendrovei Twentieth Century scenarijų. Pastatymo režisierė — Lisa Peterson iš New Yorko, režisavusi ten daugelį dramų.

Antra, taip pat neilga, drama — „Albert's Bridge“. Vaizduoja filosofijos studiją, gaunantį 8 metams darbą — dažyti tiltą. Autorius Tom Stoppard, sukūręs daug veikalų, laimėjęs žymenų. Režisierius Larry Sloan, laimėjęs tris žymenis už savo kūrybą. Trečiasis veikalas — „The Frog

Prince“. Tai sumoderninta pasaka, kaip gėlių neduodantį prinčą ragana paverčia varle. Užkeiktas kunigaikštis — varlė nugalės kerus, kai jį pabučiuos mergaitė, kas ir įvyksta. Pasaka ne vaikams, arba — ne vien vaikams. Autorius David Mamet laimėjęs už kitus kūrinius Pulitzer premiją. Režisierius Eric Simonson.

Aktoriai prisitaikę prie naujo stiliaus kūrinių. Vaidina patraukliai. Tom Aulino vaidinęs off-Broadway, Jenny Bacon — Northwestern universiteto studentė, Ron Crawford ir Miranda Daniloff reiškiasi televizijoje. Visas spektaklis intriguojantis.

Juoz. Pr.

Chicagos istoriko paskaita Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje

Balandžio 29 diena, penktadienį, 7:30 v.v. Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje dr. Dominic Pacyga skaitys paskaitą „Imigracija iš Rytų Europos į Jungtines Amerikos Valstybes“.

Dr. Pacyga kalbės apie emigravimo iš Lietuvos ir kitų Rytų Europos šalių priežastis, o taip pat apie įvairias priemones, kurias emigrantai naudojo, norėdami pasiekti Ameriką. Paskaita bus iliustruota įdomiomis skaidrėmis, vaizduojančiomis imigrantų vargus ir sunkius išgyvenimus kelyje į Jungtines Valstybes. Paskaitininkas taip pat plačiai apibūdins sąlygas, kuriose gyveno lietuviai ir kiti imigrantai, atvykę į Ameriką.

Dr. Pacyga yra istorijos profesorius Columbia College Chi-

goje. Jis yra žymus imigracijos ir Amerikos etninių grupių problemų ekspertas. Profesorius Pacyga yra taip pat žinomas kaip vienas iš autorių išsamų knygų: *Chicago: City of Neighborhoods* ir *Chicago: A Historical Guide to the Neighborhoods (South Side)*. Jis taip pat paskelbė daugelį kitų darbų, skirtų imigrantų problemoms. Dr. Pacyga dabar ruošia naują veikalą apie imigrantus, dirbusius plieno gamyboje ir mėsos paruošimo dirbtuvėse Chicagoje 1880-1922 metais.

Po paskaitos bus vaišės. Balzeko Lietuvių kultūros muziejus kviečia visus Chicagos ir apylinkių lietuvius į šią dr. Dominic Pacyga paskaitą įdomia ir lietuviams aktualia istorine tema.



Broniaus Kviklio suruoštą Maironio gyvenimo vaizdų ir raštų parodą apžiūri lankytojai per Maironio 125-jo

gimimo metinių minėjimą balandžio 10 dieną Jaunimo centre, Chicagoje.

Nuotrauka Vytauto A. Račkausko